

**СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ РАУФА АБЛЯЗОВА**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ**

*Для студентів спеціальності D8 «Право»
освітнього ступеня «бакалавр»,
освітньо-професійна програма «Право»*

Черкаси – 2026

Методичні вказівки до атестаційного екзамену здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право / D Бізнес, адміністрування та право спеціальності 081 / D8 Право освітньо-професійної програми «Право» усіх форм навчання. Черкаси: Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, 2026. 18 с.

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
2. ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ	5
3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ	6
4. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ І ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ	7
5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	15

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

У Східноєвропейському університеті імені Рауфа Аблязова (далі – Університет) атестація здобувачів вищої освіти (далі – здобувачі) за освітньо-професійною програмою «Право» здійснюється відповідно до Стандарту вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» / D8 «Право» галузі знань 08 «Право» / D «Бізнес, адміністрування та право», а також відповідно до освітньо-професійної програми «Право» та нормативних документів Університету.

Атестація здобувачів вищої освіти проводиться у формі атестаційного екзамену у формі тестування, який є підсумковим контролем результатів навчання та передбачає комплексне оцінювання рівня сформованості компетентностей і досягнення програмних результатів навчання, визначених Стандартом вищої освіти та освітньо-професійною програмою «Право».

Атестаційний екзамен у формі тестування передбачає комплексну перевірку теоретичних знань, практичних умінь і навичок здобувачів вищої освіти з основних навчальних дисциплін професійної підготовки, передбачених освітньо-професійною програмою «Право», зокрема: «Конституційне право України», «Цивільне право», «Кримінальне право», «Адміністративне право», «Цивільне процесуальне право», «Адміністративне процесуальне право», «Кримінальне процесуальне право», «Екологічне право», «Міжнародне право».

Тестові завдання атестаційного екзамену спрямовані на перевірку здатності здобувачів застосовувати набуті знання під час вирішення професійних завдань, аналізувати та оцінювати правові норми, визначати правові наслідки відповідних юридичних фактів, обирати належні способи правового регулювання та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також демонструвати досягнення програмних результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою.

До атестації допускаються здобувачі вищої освіти, які в повному обсязі виконали індивідуальний навчальний план та успішно склали всі передбачені освітньо-професійною програмою екзамени, заліки та інші види підсумкового контролю.

Атестація здобувачів вищої освіти здійснюється екзаменаційною комісією, склад якої затверджується в установленому Університетом порядку. До складу екзаменаційної комісії можуть включатися науково-педагогічні та наукові працівники Університету, представники роботодавців, професійних організацій, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інші фахівці відповідної галузі з метою забезпечення об'єктивного оцінювання рівня підготовки здобувачів та встановлення відповідності результатів їхнього навчання вимогам освітньо-професійної програми.

Екзаменаційна комісія за результатами успішного проходження атестації приймає рішення щодо присудження здобувачеві ступеня вищої освіти бакалавра та присвоєння відповідної освітньої кваліфікації – бакалавр права.

Атестаційний екзамен у формі тестування проводиться із дотриманням принципів об'єктивності, академічної доброчесності, прозорості та неупередженості оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Процедура проведення атестаційного екзамену, формування тестових завдань, порядок їх виконання, критерії оцінювання та визначення результатів регламентуються відповідними нормативними та організаційно-методичними документами Університету.

Атестація здобувачів вищої освіти проводиться відкрито та гласно з дотриманням вимог законодавства України та нормативних документів Університету. Під час проведення атестації забезпечується можливість здійснення аудіо- та/або відеофіксації процесу в порядку, встановленому Університетом, з урахуванням вимог законодавства у сфері захисту персональних даних та академічної доброчесності.

2. ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ

Завданнями екзаменаційної комісії є:

- комплексна перевірка й оцінювання сукупності знань, умінь, навичок та компетентностей, набутих здобувачами вищої освіти у процесі навчання за освітньо-професійною програмою «Право» у вигляді приймання атестаційного екзамену;
- прийняття рішення про присудження кваліфікації здобувачам вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, видачу диплома (у т. ч. диплома з відзнакою з урахуванням рекомендації випускової кафедри);
- розробка пропозицій щодо подальшого підвищення якості підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Право».

Екзаменаційна комісія створюється щороку у складі голови та членів екзаменаційної комісії. Голова екзаменаційної комісії, персональний склад членів екзаменаційної комісії з атестації здобувачів вищої освіти та секретар екзаменаційної комісії призначаються і затверджуються за поданням завідувача кафедри.

Головою екзаменаційної комісії призначається фахівець з вищою освітою у відповідній галузі або провідний науковець відповідного напрямку наукової діяльності.

Засідання екзаменаційної комісії проводиться відповідно до графіку навчального процесу згідно з затвердженим розкладом.

Процедура атестації проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії за обов'язкової присутності голови комісії. Рішення екзаменаційної комісії про оцінку результатів складання атестаційного екзамену, а також про присудження першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та присвоєння освітньої кваліфікації бакалавра права приймається на засіданні екзаменаційної комісії.

За підсумками роботи екзаменаційної комісії голова комісії складає звіт, який затверджується на її заключному засіданні. У звіті відображаються рівень

підготовки фахівців за ОПП «Право» і надається характеристика знань, умінь та компетентностей ЗВО; вказуються недоліки, допущені у підготовці фахівців, зауваження щодо забезпечення організації роботи екзаменаційної комісії тощо; надаються пропозиції щодо: поліпшення якості підготовки фахівців; усунення недоліків в організації проведення атестації ЗВО. Звіт повинен містити інформацію щодо результатів складання атестаційного екзамену.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Оцінювання результатів атестації здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до системи оцінювання, що діє в Східноєвропейському університеті імені Рауфа Аблязова, за 100-бальною шкалою та шкалою ECTS із відповідним переведенням результатів у національну шкалу оцінювання.

Результати виконання тестових завдань атестаційного екзамену оцінюються за такими критеріями:

90–100 балів – «відмінно» (А за шкалою ECTS) – здобувач продемонстрував високий рівень сформованості компетентностей та досягнення програмних результатів навчання; правильно виконав переважну більшість або всі тестові завдання, виявив ґрунтовні та системні знання з конституційного, адміністративного та адміністративного процесуального права, цивільного та цивільного процесуального права, кримінального та кримінального процесуального права, продемонстрував здатність правильно тлумачити та застосовувати норми чинного законодавства під час вирішення правових ситуацій;

82–89 балів – «добре» (В за шкалою ECTS) – здобувач продемонстрував достатньо високий рівень знань та сформованості компетентностей, правильно виконав більшість тестових завдань, виявив належне розуміння основних положень відповідних галузей права, проте допустив окремі неточності або помилки, які не мають системного характеру та не перешкоджають загальній оцінці рівня його підготовки;

74–81 бал – «добре» (С за шкалою ECTS) – здобувач продемонстрував достатній рівень знань та загалом правильне розуміння основних положень конституційного, адміністративного та адміністративного процесуального права, цивільного та цивільного процесуального права, кримінального та кримінального процесуального права; правильно виконав значну частину тестових завдань, однак допустив окремі помилки та неточності у визначенні правових норм, юридичних понять або під час вирішення практико-орієнтованих тестових завдань;

64–73 бали – «задовільно» (D за шкалою ECTS) – здобувач продемонстрував базовий рівень знань, необхідний для виконання професійних завдань, правильно виконав тестові завдання на знання основних понять, принципів та положень відповідних галузей права, однак допустив значну кількість помилок під час застосування правових норм та вирішення практичних правових ситуацій;

60–63 бали – «задовільно» (Е за шкалою ECTS) – здобувач продемонстрував мінімально достатній рівень знань для підтвердження досягнення результатів навчання, виконав тестові завдання в обсязі, що відповідає мінімальним критеріям оцінювання, проте має суттєві прогалини у знаннях та допускає помилки під час визначення змісту правових норм і їх застосування;

менше 60 балів – «незадовільно» (FX за шкалою ECTS) – здобувач не продемонстрував мінімально необхідного рівня знань та сформованості компетентностей, виконав тестові завдання з результатом, що не відповідає встановленим критеріям атестації, допускає істотні помилки у визначенні основних правових понять, принципів і положень законодавства, не продемонстрував здатності належним чином застосовувати норми права для вирішення правових ситуацій.

При оцінюванні результатів атестаційного екзамену враховується кількість правильно виконаних тестових завдань та відповідність отриманого результату встановленим критеріям оцінювання. Конкретний порядок визначення кількості балів за виконання тестових завдань встановлюється відповідною програмою та методичними матеріалами атестаційного екзамену.

4 ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ І ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

4.1 Конституційне право

1. **Конституційне право України як галузь права:** поняття, предмет, метод, система, принципи та місце в системі національного права України.
2. **Конституційно-правові відносини:** поняття, ознаки, види, суб'єкти, об'єкти та юридичні факти як підстави виникнення, зміни та припинення конституційно-правових відносин.
3. **Джерела конституційного права України:** Конституція України, закони України, міжнародні договори, нормативно-правові акти, рішення Конституційного Суду України та їх значення для регулювання конституційно-правових відносин.
4. **Конституція України:** поняття, юридичні властивості, форма, структура, функції, види конституцій, чинність та особливості дії Конституції України.
5. **Реалізація та пряма дія норм Конституції України.** Прийняття Конституції України. Загальний порядок внесення змін до Конституції України та особливості внесення змін до розділів I, III, XIII Конституції України.
6. **Конституціоналізм і конституційний лад України:** поняття, сутність, основні засади конституційного ладу, система його гарантій та механізми конституційно-правової охорони.
7. **Основні принципи конституційного ладу України:** верховенство права, народовладдя, поділ державної влади, обмеження державної влади правом, система стримувань і противаг, законність та відповідальність держави перед людиною.

8. **Демократія та народовладдя в Україні:** поняття та форми народовладдя; безпосередня і представницька демократія; конституційно-правові засади виборів і референдумів; виборчі системи та принципи виборчого права.

9. **Державний суверенітет і територіальна цілісність України:** поняття державного суверенітету, конституційні гарантії суверенітету та територіальної цілісності України, принцип унітарності держави.

10. **Державно-територіальний устрій України:** поняття, система, принципи та конституційно-правові засади територіального устрою України.

11. **Громадянське суспільство в конституційно-правовому вимірі:** поняття та основні інститути громадянського суспільства; громадські об'єднання та політичні партії; взаємовідносини держави і церкви; національно-культурна автономія; мовна політика; конституційно-правові засади забезпечення прав національних меншин.

12. **Конституційно-правовий статус людини і громадянина:** поняття, принципи та структура правового статусу; система конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина; гарантії їх реалізації та захисту; роль і повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

13. **Громадянство України та правовий статус окремих категорій осіб:** принципи громадянства України; підстави та порядок набуття, прийняття до громадянства, припинення громадянства та виходу з громадянства; правовий статус іноземців та осіб без громадянства; статус біженців, осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту; конституційно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб.

14. **Організація та здійснення державної влади і місцевого самоврядування в Україні:** система органів державної влади; принцип поділу влади; конституційно-правовий статус Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади, судової влади; система та принципи місцевого самоврядування в Україні.

15. **Конституційний Суд України та конституційна скарга:** правовий статус, порядок формування, структура та повноваження Конституційного Суду України; форми конституційного провадження; поняття конституційної скарги, вимоги до її оформлення та критерії прийнятності; порядок і особливості розгляду конституційної скарги.

4.2 Цивільне право

1. **Цивільне право України як галузь права:** поняття, предмет, метод, принципи, система та місце цивільного права в системі права України.

2. **Цивільне законодавство України:** поняття, система та структура; акти цивільного законодавства; дія цивільного законодавства в часі, просторі та за колом осіб.

3. **Цивільні правовідносини:** поняття, ознаки, структура, види; суб'єкти, об'єкти та зміст цивільних правовідносин; підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.

4. **Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин:** правоздатність та дієздатність; обмеження цивільної дієздатності; визнання особи недієздатною; місце проживання фізичної особи; фізична особа-підприємець.
5. **Юридичні особи як суб'єкти цивільного права:** поняття, ознаки, види, правоздатність і дієздатність; створення, реорганізація та припинення юридичних осіб; органи юридичної особи.
6. **Об'єкти цивільних прав:** поняття, види та правовий режим речей, грошей, цінних паперів, майнових прав, результатів інтелектуальної та творчої діяльності, інформації та інших об'єктів цивільних прав.
7. **Правочини:** поняття, ознаки, види та форма правочинів; умови дійсності правочинів; недійсні правочини та правові наслідки їх недійсності.
8. **Представництво та довіреність:** поняття і види представництва; підстави виникнення представництва; повноваження представника; довіреність, її форма, строк та припинення.
9. **Здійснення та захист цивільних прав:** способи здійснення цивільних прав; межі здійснення цивільних прав; способи захисту цивільних прав та інтересів; самозахист цивільних прав.
10. **Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність:** поняття та види строків; порядок обчислення строків; поняття позовної давності; загальна та спеціальна позовна давність; наслідки спливу позовної давності.
11. **Право власності та інші речові права:** поняття та зміст права власності; форми власності; підстави набуття та припинення права власності; здійснення права власності; захист права власності.
12. **Спільна власність:** поняття та види спільної власності; спільна часткова та спільна сумісна власність; здійснення та припинення права спільної власності; поділ майна та виділ частки.
13. **Зобов'язальне право:** поняття, система та принципи зобов'язального права; поняття та види цивільно-правових зобов'язань; сторони зобов'язання; підстави виникнення зобов'язань.
14. **Виконання та забезпечення виконання зобов'язань:** принципи та умови виконання зобов'язань; способи забезпечення виконання зобов'язань; неустойка, порука, гарантія, застава, притримання, завдаток та інші способи забезпечення виконання зобов'язань.
15. **Припинення зобов'язань:** підстави та способи припинення цивільно-правових зобов'язань; виконання, зарахування, домовленість сторін, прощення боргу, поєднання боржника і кредитора в одній особі, неможливість виконання та інші підстави припинення зобов'язань.
16. **Цивільно-правова відповідальність:** поняття, ознаки, функції та види; умови та підстави відповідальності за порушення цивільного зобов'язання; збитки, моральна шкода та інші форми цивільно-правової відповідальності.
17. **Договори в цивільному праві:** поняття, значення, принцип свободи договору; види договорів; зміст та форма договору; порядок укладення, зміни та розірвання договорів.

18. **Окремі види цивільно-правових договорів:** договір купівлі-продажу, поставки, міни, дарування, ренти, довічного утримання (догляду), найму (оренди), підряду, надання послуг, перевезення та інші договори.

19. **Спадкове право:** поняття та принципи спадкового права; спадкування за заповітом і за законом; склад спадщини; час і місце відкриття спадщини; прийняття та відмова від прийняття спадщини; оформлення спадкових прав.

4.3 Цивільний процес

1. **Захист цивільних прав у судовому та позасудовому порядку:** основні способи захисту цивільних прав та інтересів; відшкодування майнової та моральної шкоди; визнання права; припинення дії, яка порушує право; інші способи захисту цивільних прав.

2. **Цивільне процесуальне право:** поняття, предмет, метод, система, принципи та місце в системі права України.

3. **Цивільні процесуальні правовідносини:** поняття, ознаки, види, суб'єкти, об'єкти та юридичні факти як підстави їх виникнення, зміни та припинення.

4. **Джерела цивільного процесуального права:** Конституція України, закони, міжнародні договори, ЦПК України, судова практика, постанови Пленуму Верховного Суду.

5. **Цивільне судочинство:** поняття, види, стадії цивільного процесу.

6. **Принципи цивільного процесу:** диспозитивність, змагальність, гласність, рівність сторін, забезпечення права на судовий захист.

7. **Учасники цивільного процесу:** сторони, треті особи, представники, прокурор, органи державної влади та місцевого самоврядування.

8. **Підсудність і підвідомчість:** поняття, види, правила визначення.

9. **Позов у цивільному процесі:** поняття, елементи позову, види позовів.

4.4 Кримінальне право

1. **Кримінальне право України як галузь права:** поняття, предмет, метод, система, завдання та принципи кримінального права.

2. **Кримінальний закон:** поняття, структура, чинність кримінального закону в часі, просторі та за колом осіб. Зворотна дія кримінального закону.

3. **Кримінальне правопорушення:** поняття, ознаки, класифікація та відмежування кримінальних правопорушень від інших правопорушень.

4. **Склад кримінального правопорушення:** поняття, структура та значення. Об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона кримінального правопорушення.

5. **Об'єкт кримінального правопорушення:** поняття, види, предмет кримінального правопорушення та потерпілий.

6. **Об'єктивна сторона кримінального правопорушення:** суспільно небезпечне діяння, наслідки, причинний зв'язок, спосіб, місце, час, обстановка, знаряддя та засоби вчинення кримінального правопорушення.

7. **Суб'єкт кримінального правопорушення:** поняття, ознаки, вік кримінальної відповідальності, осудність. Обмежена осудність та неосудність.

8. **Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення:** вина, умисел і необережність, їх види та значення. Мотив, мета та емоційний стан особи.

9. **Стадії вчинення кримінального правопорушення:** готування до кримінального правопорушення, замах на кримінальне правопорушення та закінчене кримінальне правопорушення.
10. **Співучасть у кримінальному правопорушенні:** поняття, ознаки, форми та види співучасті. Види співучасників та їх кримінальна відповідальність.
11. **Множинність кримінальних правопорушень:** поняття та види. Повторність, сукупність і рецидив кримінальних правопорушень.
12. **Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння:** необхідна оборона, уявна оборона, крайня необхідність, затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, фізичний або психічний примус, виконання наказу або розпорядження та інші передбачені законом обставини.
13. **Кримінальна відповідальність:** поняття, підстави та форми реалізації. Звільнення від кримінальної відповідальності та його види.
14. **Покарання:** поняття, мета, система та види покарань. Основні й додаткові покарання.
15. **Призначення покарання:** загальні засади призначення покарання, обставини, що його пом'якшують або обтяжують, призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень і за сукупністю вироків.
16. **Звільнення від покарання та його відбування:** підстави, порядок і види звільнення від покарання та його відбування.
17. **Судимість:** поняття, правові наслідки, погашення та зняття судимості.
18. **Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи:** поняття, види, юридична характеристика та відмежування окремих складів кримінальних правопорушень.
19. **Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи, статевої свободи та статевої недоторканості особи.**
20. **Кримінальні правопорушення проти власності:** поняття та види. Крадіжка, грабіж, розбій, вимагання, шахрайство, привласнення, розтрата та інші кримінальні правопорушення проти власності.

4.5. Кримінальний процес

1. **Кримінальне процесуальне право:** поняття, предмет, метод, система, принципи та місце в системі права України.
2. **Джерела кримінального процесуального права:** Конституція України, КПК України, міжнародні договори, практика ЄСПЛ, судова практика.
3. **Кримінальне провадження:** поняття, види, стадії кримінального процесу.
4. **Принципи кримінального процесу:** верховенство права, презумпція невинуватості, забезпечення права на захист, змагальність сторін, гласність.
5. **Учасники кримінального процесу:** підозрюваний, обвинувачений, потерпілий, захисник, прокурор, слідчий, слідчий суддя, суд.
6. **Підслідність і підсудність:** поняття, види, правила визначення.
7. **Досудове розслідування:** поняття, стадії, форми досудового розслідування (слідство, дізнання).
8. **Процесуальні рішення:** ухвали, постанови, вирoki; вимоги до законності й обґрунтованості.

9. **Заходи забезпечення кримінального провадження:** затримання, запобіжні заходи, арешт майна, тимчасове вилучення речей.

10. **Докази та доказування:** поняття, види доказів, процес доказування, оцінка доказів судом.

4.6. Адміністративне право

1. **Адміністративне право України як галузь права:** поняття, предмет, метод, система, принципи та місце адміністративного права в системі права України.

2. **Адміністративно-правові норми:** поняття, особливості, структура, види та реалізація. Джерела адміністративного права.

3. **Адміністративно-правові відносини:** поняття, ознаки, структура, види, суб'єкти та об'єкти.

4. **Суб'єкти адміністративного права:** поняття, види та адміністративно-правовий статус. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти адміністративного права.

5. **Органи публічної адміністрації:** поняття, система, принципи організації та діяльності. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

6. **Президент України в системі публічної адміністрації:** конституційно-правовий статус, повноваження та взаємодія з органами виконавчої влади.

7. **Кабінет Міністрів України:** правовий статус, склад, порядок формування, компетенція та основні напрями діяльності.

8. **Центральні та місцеві органи виконавчої влади:** система, повноваження, організаційні форми діяльності та взаємодія між ними.

9. **Публічна служба:** поняття, види, принципи та правове регулювання. Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування.

10. **Адміністративно-правовий статус державного службовця:** права, обов'язки, обмеження, гарантії, відповідальність та припинення державної служби.

11. **Форми публічного адміністрування:** поняття та види. Нормативні й індивідуальні адміністративні акти, адміністративні договори та інші форми діяльності публічної адміністрації.

12. **Методи публічного адміністрування:** поняття, види та особливості застосування. Переконавання і примус у публічному адмініструванні.

13. **Адміністративні процедури:** поняття, принципи та основні стадії. Правове регулювання розгляду адміністративних справ органами публічної адміністрації.

14. **Адміністративний акт:** поняття, ознаки, види, вимоги до змісту та форми, порядок прийняття, набрання чинності, виконання, зміни та припинення дії.

15. **Звернення громадян:** поняття, види, порядок подання та розгляду. Правові гарантії реалізації права на звернення.

16. **Адміністративні послуги:** поняття, ознаки, види та суб'єкти їх надання. Порядок отримання адміністративних послуг.

17. **Забезпечення законності у сфері публічного адміністрування:** поняття, способи та засоби забезпечення законності. Адміністративний і судовий контроль.

18. **Адміністративний примус:** поняття, ознаки, мета та види. Заходи адміністративного запобігання, припинення та адміністративні стягнення.

19. **Адміністративна відповідальність:** поняття, ознаки, принципи та підстави. Адміністративне правопорушення та його склад.

20. **Суб'єкти адміністративної відповідальності:** фізичні та юридичні особи, особливості відповідальності неповнолітніх та інших спеціальних суб'єктів.

4.7. Адміністративний процес

1. **Адміністративне процесуальне право:** поняття, предмет, метод, система, принципи та місце в системі права України.

2. **Джерела адміністративного процесуального права:** Конституція України, КАС України, закони, міжнародні договори, судова практика, рішення Конституційного Суду та Верховного Суду.

3. **Адміністративне судочинство:** поняття, види, стадії адміністративного процесу.

4. **Принципи адміністративного процесу:** верховенство права, законність, рівність учасників, доступність правосуддя, гласність, змагальність сторін.

5. **Учасники адміністративного процесу:** позивач, відповідач, треті особи, представники, прокурор, органи державної влади та місцевого самоврядування.

6. **Підвідомчість і підсудність:** поняття, види, правила визначення.

7. **Адміністративний позов:** поняття, елементи позову, види адміністративних позовів.

8. **Докази та доказування:** поняття, види доказів, процес доказування, оцінка доказів судом.

9. **Судові рішення:** поняття, види, структура, вимоги до законності й обґрунтованості.

10. **Апеляційне та касаційне провадження:** порядок, строки, підстави для перегляду рішень.

4.8. Екологічне право

1. **Екологічне право України як галузь права:** поняття, предмет, метод, система, принципи та місце екологічного права в системі права України.

2. **Джерела екологічного права:** Конституція України, закони та підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори, судова практика та інші джерела екологічного права.

3. **Екологічні правовідносини:** поняття, ознаки, структура, види, суб'єкти та об'єкти. Юридичні факти у сфері охорони довкілля.

4. **Принципи екологічного права:** основні засади охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

5. **Право власності на природні ресурси:** поняття, форми та особливості права власності на землю, води, ліси, надра, об'єкти тваринного і рослинного світу.
6. **Право природокористування:** поняття, види, принципи та правові підстави використання природних ресурсів. Загальне та спеціальне природокористування.
7. **Екологічні права та обов'язки громадян:** право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, доступ до екологічної інформації, участь у прийнятті екологічно значущих рішень та способи захисту екологічних прав.
8. **Право на екологічну інформацію:** поняття, види, порядок отримання та поширення екологічної інформації. Гарантії доступу громадян до інформації про стан довкілля.
9. **Державне управління у сфері охорони довкілля:** система органів, їх повноваження та основні форми і методи діяльності.
10. **Екологічний контроль та нагляд:** поняття, види, суб'єкти, форми та порядок здійснення державного і громадського контролю у сфері охорони довкілля.
11. **Екологічне нормування та стандартизація:** поняття, види екологічних нормативів і стандартів, їх значення для забезпечення якості довкілля.
12. **Оцінка впливу на довкілля:** поняття, принципи, об'єкти, суб'єкти та основні етапи проведення оцінки впливу на довкілля.
13. **Стратегічна екологічна оцінка:** поняття, мета, принципи та порядок проведення. Значення стратегічної екологічної оцінки для екологічної безпеки.
14. **Екологічна безпека:** поняття, правові засади забезпечення, система заходів щодо запобігання та ліквідації негативного впливу на довкілля.
15. **Правова охорона атмосферного повітря:** основні вимоги щодо охорони атмосферного повітря, регулювання викидів забруднюючих речовин та відповідальність за порушення законодавства.

4.9. Міжнародне право

1. **Міжнародне право як особлива система права:** поняття, предмет, особливості, функції, система та принципи міжнародного права.
2. **Норми міжнародного права:** поняття, структура, види та особливості реалізації. Імперативні та диспозитивні норми міжнародного права.
3. **Джерела міжнародного права:** міжнародні договори, міжнародно-правовий звичай, загальні принципи права, судові рішення та доктрина.
4. **Основні принципи міжнародного права:** принцип суверенної рівності держав, незастосування сили або погрози силою, мирного вирішення спорів, невтручання у внутрішні справи, територіальної цілісності, непорушності кордонів, самовизначення народів та добросовісного виконання міжнародних зобов'язань.
5. **Суб'єкти міжнародного права:** поняття, ознаки та види. Держави як основні суб'єкти міжнародного права. Міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій та інших утворень.

6. **Держава як суб'єкт міжнародного права:** суверенітет, визнання держав, правонаступництво держав та їх міжнародно-правові наслідки.
7. **Міжнародні організації:** поняття, види, правосуб'єктність, система органів та компетенція. Роль міжнародних організацій у підтриманні міжнародного миру та безпеки.
8. **Організація Об'єднаних Націй:** цілі та принципи діяльності, система головних органів, компетенція Ради Безпеки ООН, Генеральної Асамблеї та інших органів.
9. **Міжнародно-правова відповідальність:** поняття, підстави та види. Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння та правові наслідки їх вчинення.
10. **Міжнародні договори:** поняття, види, структура, укладення, набрання чинності, виконання, тлумачення, зміна та припинення міжнародних договорів.
11. **Право зовнішніх зносин:** поняття та принципи дипломатичного і консульського права. Дипломатичні представництва, їх функції, привілеї та імунітети.
12. **Міжнародне право прав людини:** поняття, принципи та система міжнародних стандартів у сфері прав і свобод людини.
13. **Міжнародні механізми захисту прав людини:** універсальні та регіональні механізми захисту. Діяльність ООН та інших міжнародних організацій у сфері захисту прав людини.
14. **Європейська система захисту прав людини:** Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, її протоколи, Європейський суд з прав людини та порядок звернення до нього.
15. **Міжнародне гуманітарне право:** поняття, принципи, сфера застосування та джерела. Правовий статус учасників збройних конфліктів і захист цивільного населення.

5 РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

5.1 Рекомендована література з Конституційного права України

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кучук А.М., Завгородня Ю.С. Конституційне право. Частина 1: навч. метод. посіб. Дніпро: Середняк Т. К., 2023. 128 с.
3. Конституційне право України : підручник. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с.
4. Конституційне право : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука; [О. С. Бакумов, Л. Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін.]. Харків, 2019. 484 с.
5. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, А.А. Мелешевич. К.: Ваіте, 2021. 528 с.

5.2 Рекомендована література з Цивільного права та процесу

1. Цивільне право (особлива частина) : навч. посібник / за заг. ред. : Н.М. Процьків, В.М. Никифорака. - Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 304 с.
2. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін. ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
3. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. для підгот. до іспитів та заліків / Є. О. Мічурін. – Вид. 2 ге, перероб. та допов. Харків : Право, 2022. 234 с.
4. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / Аврамова О. Е., Вакулович Е. В., Горбенко А. С. та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.
5. Цивільний кодекс України : наук.-практ. коментар : станом на 01 січн. 2023 р. / Харитонов Є. О., Харитонova О. І. та інш.; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонova Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. Київ : Норма права, 2023. 1424 с.
6. Керноз Н. Є. Перегляд судових рішень як різновид судового захисту прав, свобод та інтересів осіб : навчальний посібник / Н.Є. Керноз. Вид. 4-те, доповн., переробл. Чернігів: Національний університет «Чернігівська політехніка», 2023. 176 с.

5.3 Рекомендована література з Кримінального права та процесу

1. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина. Вид. 11-те, перероб. та допов. Київ: Алерта, 2025. 610 с.
2. Кримінальне право України (Загальна та Особлива частини) : посіб. для підгот. до зовніш. незалеж. оцінювання / В. І. Тютюгін, М. А. Рубашенко ; відп. ред. В. І. Тютюгін. Харків : Право, 2023. 352 с.
3. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / В. Я. Тацій, В.І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. Харків : Право, 2020. 768 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина : посіб. для підгот. до заліків та іспитів / В. І. Тютюгін, М. А. Рубашенко ; відп. ред. В. І. Тютюгін. Харків : Право, 2025. 252 с
5. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
6. Тертишник В.М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар.. Київ : Алерта, 2023. 1120 с.
7. Кобзар О.Ф. Кримінальний процес : підруч. / Бойко О.П., Гаркуша А.Г., Захарко А.В., Литвинов В.В., Рогальська В.В., Сербін М.М., Солдатенко О.А., Федченко В.М., Черняк Н.П./ кер. авт. кол. д-р юрид. наук, доц. О.Ф. Кобзар. У 2 х ч. Ч. 1. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 337 с.
8. Удалова Л.Д. Кримінальний процес: підручник / за заг. ред. Д. П. Письменного, Л. Д. Удалової, М. А. Погорецького, С. С. Чернявського. Київ : «Центр учбової літератури», 2022. 780 с.
9. Criminal Law and Its Processes: Cases and Materials (Aspen Casebook Series), 9th Edition, 1360 pages.

5.4 Рекомендована література з Адміністративного права та процесу

1. Адміністративне право: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / Ю. П. Битяк, І. М. Балакарева, М. І. Белікова, та ін.; за заг. редакцією професорів В. М. Гаращука та Р. В. Шаповала. Харків: Право, 2023. 255 с.
2. Адміністративне право України: підручник / В.В. Середа, О.Л. Хитра, Ю. С. Назар, Д. І. Йосифович, Я. М. Когут та ін.; за заг. ред. Ю.С. Назара. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 680 с.
3. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
4. Загальне адміністративне право України: підручник / за заг. ред.: акад. С. Ківалова і проф. Л. Білої-Тіунової; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 792 с.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення з постатейними матеріалами практики Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України та Верховного Суду. Станом на 01.11.2024 р.: наук.-практ. посіб. / уклад.: А. В. Столітній, С. В. Шмаленя; Київ: Видавництво «Норма права», 2024. 1496 с.
6. Administrative law and process / Alfred C. Aman, Jr., Roscoe C. O'Byrne Professor of Law Indiana University Maurer School of Law. Third Edition. Matthew Bender & Company. Danvers. 2014. 1238 p.
7. Керноз Н.Є. Перегляд судових рішень як різновид судового захисту прав, свобод та інтересів осіб: навчальний посібник. Чернігів: Національний університет «Чернігівська політехніка», 2023. 176 с.

5.5 Рекомендована література з Екологічного права

1. Екологічне право : підручник / Г. В. Анісімова, В. Л. Бредіхіна, А. П. Гетьман та ін.; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2021. 552 с.
2. Краснова М. В., Краснова Ю. А. Екологічне право України. Загальна частина : підручник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 190 с.
3. Боднарчук О. Г., Боднарчук О. І., Левчук П. Р. Екологічне право : навчальний посібник. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2021.
4. Краснова М. В., Краснова Ю. А. Екологічне право України. Особлива та Спеціальна частини : підручник. Київ : НУБіП України, 2023. 276 с.
5. Екологічне право : навчально-методичні матеріали / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого; за ред. А. П. Гетьмана. Харків, 2021.

5.6 Рекомендована література з Міжнародного права

1. Антонович М. Міжнародне право : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 384 с.
2. Міжнародне публічне право : навчальний посібник. Київ : Фенікс, 2021. 320 с.

3. Сірант М. М. Міжнародне публічне право: схеми та дефініції : навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 220 с.

4. Коваль Т. В., Лубко І. М., Парамонова О. С. Міжнародне публічне право в документах : у 3 т. Черкаси : Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2021.

5. Чернов Л. О. ЄДКІ 2023. Право та Міжнародне право : навч. посіб. Харків : Право, 2023. 202 с.

Інтернет-джерела

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
2. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/>
3. Урядовий портал: <https://www.kmu.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Голосу України. URL: <http://www.golos.com.ua/>
5. Офіційний сайт <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>
6. Офіційний сайт Верховного Конституційного Суду. Суду України. URL: <https://ccu.gov.ua/index.php>
7. Офіційний сайт ЄСПЛ. URL: <https://www.echr.coe.int/>
8. Комунікаційна команда Офісу Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/>